СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФСЬКИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ НАУК»

УДК 316.3:631

Економіка донатів: нова модель громадянського фінансування

Барткова Анастасія,
здобувач вищої освіти спеціальності D3 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *У тезах проаналізовано економічну сутність та особливості функціонування економіки донатів як нової моделі громадянського фінансування. Розглянуто теоретичні підходи до трактування добровільних трансфертів у межах економічної теорії, зокрема з позицій теорії суспільних благ, інституціональної та поведінкової економіки. Проаналізовано вплив цифровізації, зниження транзакційних витрат та розвитку фінансових технологій на поширення донатних механізмів. На основі узагальнення сучасних наукових підходів сформульовано висновки щодо ролі економіки донатів у системі перерозподілу ресурсів та її перспектив у змішаній економіці.*

Ключові слова: *економіка донатів, громадянське фінансування, суспільні блага, трансфертні платежі, цифровізація, соціальний капітал, поведінкова економіка.*

У XXI столітті поряд із традиційними формами мобілізації фінансових ресурсів — податковою системою, банківським кредитуванням, інвестуванням та бюджетним фінансуванням — активно формується новий феномен, який у межах економічної теорії можна визначити як економіку донатів. Під економікою донатів доцільно розуміти систему добровільного, безеквівалентного перерозподілу грошових ресурсів між економічними суб'єктами з метою фінансування суспільно значущих благ, соціальних ініціатив, інституцій або окремих осіб. На відміну від податків, які мають примусовий характер, донати базуються на принципі добровільності, що наближує їх до категорії трансфертних платежів у мікро- та макроекономічному аналізі [1].

З позиції класичної економічної теорії перерозподіл ресурсів є однією з ключових функцій держави. Однак сучасна економіка демонструє зростання ролі горизонтальних механізмів координації, коли функція фінансування суспільних потреб частково переходить до громадянського суспільства. У цьому контексті донати виступають альтернативним або додатковим каналом перерозподілу національного доходу. Якщо в моделі кругообігу доходів домогосподарства спрямовують кошти на споживання, заощадження та сплату податків, то в умовах розвитку цифрових платформ формується ще один потік — добровільні внески на суспільні цілі [2].

Економіка донатів тісно пов'язана з теорією суспільних благ. Відомо, що суспільні блага характеризуються невиключністю та неконкурентністю у споживанні, що зумовлює проблему «безбілетника» (free rider problem) [3]. За логікою неокласичної теорії, раціональні індивіди можуть ухилятися від

фінансування таких благ, очікуючи, що це зроблять інші. Проте практика економіки донатів демонструє, що мотивація економічних агентів не обмежується виключно егоїстичною раціональністю. Соціальні норми, моральні стимули та ефект солідарності формують додаткові мотиви участі у добровільному фінансуванні [4].

Інституціональна економічна теорія пояснює масштаби економіки донатів рівнем розвитку соціального капіталу та довіри в суспільстві. Довіра знижує транзакційні витрати та стимулює добровільну взаємодію між економічними агентами [5]. У випадку донатів ключовим чинником є впевненість донорів у цільовому та ефективному використанні коштів. Прозорість фінансової звітності, публічність діяльності організацій та цифрова верифікація операцій зменшують інформаційну асиметрію, яка традиційно розглядається як джерело ринкових провалів [6].

Важливим аспектом є вплив цифровізації на розвиток економіки донатів. Зниження транзакційних витрат завдяки онлайн-банкінгу, мобільним застосункам та платіжним платформам значно спростило механізм мікроплатежів. Якщо раніше благодійна діяльність вимагала фізичної присутності або значних організаційних зусиль, то сьогодні переказ коштів займає кілька секунд. Таким чином, цифрова економіка створила інфраструктурну основу для масового громадянського фінансування [2].

З макроекономічної точки зору донати можуть впливати на сукупний попит. Кошти, спрямовані на закупівлю товарів і послуг у межах реалізації проєктів, генерують додаткові витрати, що активізують виробництво та створюють мультиплікативний ефект [7]. Особливо це проявляється в періоди криз, коли приватна ініціатива частково компенсує зменшення державних видатків або обмеження бюджетних ресурсів.

Водночас економіка донатів має певні обмеження. По-перше, вона залежить від рівня доходів населення: у періоди економічного спаду обсяг добровільних внесків може скорочуватися. По-друге, існує ризик нерівномірного розподілу ресурсів, коли медійно резонансні проєкти отримують надлишкове фінансування, тоді як менш помітні, але не менш важливі напрями залишаються недофінансованими. По-третє, за відсутності належного регулювання можливі зловживання або шахрайські схеми, що підривають довіру до системи [6].

У межах поведінкової економіки донати розглядаються як прояв альтруїстичної або «теплої» мотивації (warm glow giving), коли індивід отримує нематеріальне задоволення від самого факту участі у фінансуванні суспільного блага [4]. Це доповнює класичну модель раціонального вибору та демонструє, що економічна поведінка людини є більш складною, ніж передбачає суто неокласична парадигма.

Отже, економіка донатів є важливим елементом сучасної змішаної економіки. Вона поєднує ринкові механізми (конкуренція ініціатив, «голосування грошима»), інституційні фактори (довіра, норми, правила) та соціальні мотивації. Донатна модель не замінює державного фінансування чи

інвестиційного механізму, але ефективно їх доповнює, формуючи новий формат громадянського фінансування. У перспективі її значення зростатиме разом із розвитком цифрових технологій, фінансової інклюзії та посиленням ролі громадянського суспільства у розподілі економічних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми та перспективи розвитку. Київ: НАН України, 2018.
2. Лупенко Ю. О. Розвиток аграрного сектору економіки України. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2019.
3. Бородіна О. М. Соціальний розвиток сільських територій в умовах реформування. Економіка України. 2020. № 3. С. 45–56.
4. Кропивко М. Ф. Інноваційний розвиток аграрних підприємств. Агроінформ. 2021. № 2. С. 12–18.
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року. Київ, 2022.

Abstract: *The theses analyze the economic essence and key characteristics of the donation economy as a new model of civic financing. The study examines theoretical approaches to voluntary transfers within the framework of economic theory, particularly from the perspectives of public goods theory, institutional economics, and behavioral economics. It also explores the impact of digitalization, reduced transaction costs, and the development of financial technologies on the expansion of donation-based mechanisms. Based on the synthesis of contemporary academic approaches, conclusions are formulated regarding the role of the donation economy in the system of resource redistribution and its future prospects within a mixed economy.*

Keywords: *donation economy, civic financing, public goods, transfer payments, digitalization, social capital, behavioral economics.*

Науковий керівник:
Довгаль О.В.,
доктор економічних наук,професор,
завідувач кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет